

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİN AKILCI OLMAYAN İNANÇ DÜZEYİ VE KARAR VERME STİLLERİNE GÖRE YORDANMASI

PREDICTING THE PROBLEM SOLVING SKILLS OF HIGH SCHOOL STUDENTS
ACCORDING TO IRRATIONAL BELIEFS AND DECISION MAKING STYLES

Sebahat Sevgi UYGUR¹

Öz

Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin problem çözme becerilerinin akılcı olmayan inançlar ve karar verme becerilerine göre yordanmasıdır. Araştırmanın örneklem grubunu İstanbul'da resmi liselerde öğrenimine devam eden seçkisiz olarak belirlenen gönüllü 223 (150 kız ve 73 erkek) lise öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama araçları olarak Problem Çözme Envanteri, Melbourne Karar Verme Ölçeği, Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği Ergen Formu ve araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Çalışmada veriler SPSS 22 paketiyle girildikten sonra Çoklu Doğrusal Regresyon ve Pearson Korelasyon analizi uygulanmıştır. Analiz bulgularına göre, problem çözme akılcı olmayan inançlar, panik karar verme stili, erteleyici karar verme stili ve kaçınan karar verme stili ile negatif yönde; dikkatli karar verme stili ile pozitif yönde anlamlı olarak ilişkilidir. Akılcı olmayan inançlar ve karar verme stilleri birlikte problem çözmenin %85'ini açıklamaktadır. Fakat erteleyici karar verme stili ve kaçınan karar verme stili tek başına problem çözmenin anlamlı yordayıcıları değildir. Bulgular, ilgili literatür ışığında tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Problem Çözme, Akılcı Olmayan İnançlar, Karar Verme Stilleri, Lise Öğrencileri, Çoklu Doğrusal Regresyon

Abstract

The aim of this study is to predict the problem-solving skills of high school students according to irrational beliefs and decision making styles. The sample group of study consisted of 223 (150 girls and 73 boys) voluntary high school students in Istanbul. Problem Solving Inventory, Melbourne Decision Making Scale, Irrational Beliefs Scale-Adolescent Form and Personal Information Form were used as data collection tools in the study. After the data was entered with SPSS 22 package, Multiple Linear Regression and Pearson Korelation analysis was applied in the study. According to the findings, the problem-solving showed negative correlations with irrational beliefs, panic decision-making style, delaying decision-making style, shy-away decision-making style; positive correlations with careful decision-making style. Irrational beliefs and decision-making styles accounted for the 85% of the variance for the problem solving. But the deceptive decision-making style and the shy-away decision-making style are not significant predictors of problem solving alone. The findings were discussed in the light of relevant literature and suggestions were presented.

Keywords: The Problem Solving Skills, Irrational Beliefs, Decision Making Styles, High School Students, Multiple Linear Regression

¹ Araştırma Görevlisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, sevgi.uygur@deu.edu.tr

1. GİRİŞ

İnsanoğlu, öğrenme ihtiyacını giderebilmek için akıl yürütme ve problem çözme gücünü kullanan, çevresine uyum sağlayabilen ve çevresini kendi istekleri doğrultusunda değiştirebilen bir varlıktır (Kuzgun, 2006). Karmaşıklaşan toplumsal yapı, siyasi ve teknolojik gelişmeler, sosyal ve ekonomik krizler, bireyleri problemlili durumlarla daha fazla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle karşılaştıkları problemlere çözüm getirebilmek için bireylerin problem çözme becerisine sahip olmaları daha fazla önem kazanmaktadır (Arslan, 2005). Bireyin her türlü problemi aynı şekilde çözmesi mümkün olmadığından farklı yollar keşfetmesi ve çeşitli beceriler geliştirmesi gerekmektedir (Piji Küçük, 2012).

Problem çözme, bilgi ve becerilerin kullanılarak problemin çözümü için gerekli çabanın gösterildiği zihinsel bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Bingham, 2004). Kim ve arkadaşlarına (2010; akt. Akbulut, 2014) göre ise problem çözme, bireyin yaşadığı algısal uyumsuzlukları azaltmak veya gidermek üzere giriştiği çabalarıdır. Problem çözme becerisine sahip olan kişiler yenilikçi, yaratıcı, üretici, cesaretli, özgüvenli, mantıklı, enerji dolu, tercih ve kararlarını açıkça belirten bir yapıya sahiptirler (Koberg ve Bagnal, 1981). Problemlerini etkili bir şekilde çözebilen bireylerin; daha az kaygılı ve başkalarının beklentilerini anlamada daha yetkin oldukları görülmüştür. Ayrıca bu bireylerin daha az duygusal problemler yaşadıkları, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Güneş, 2016; Heppner, Baumgardner ve Jakson, 1985; Sancaktar, 2016). Problem çözmeye yetersiz olan bireylerin ise, sosyal ortamdaki güçlüğü farkına varma, bu güçlüğü çözümü için olası alternatif yolları düşünme, bu alternatiflerin olası sonuçlarını değerlendirme gibi konularda zorluklar yaşadıkları bilinmektedir (Anlıak ve Dinçer, 2005).

Problem çözme becerisi özellikle ergenler için büyük önem taşımaktadır. Çünkü ergenlik bir geçişler dönemidir ve içinde pek çok alanda değişimi barındırmaktadır (Can, Türkyılmaz ve Karadeniz, 2010). Ergenlik yıllarında sosyal ve duygusal değişimlerle birlikte bilişsel, sözel ve mantıksal açıdan da bir takım gelişimler yaşanmaktadır (Bayhan ve Işıtan, 2010). Bireyler, bu dönemde üst bilişsel olarak düşünmeye ve kendi kararlarını daha iyi bir şekilde almaya başlamaktadırlar. Ayrıca sosyal çevreleri genişlediği için çocukluk dönemine oranla daha fazla problemle karşı karşıya kalmaktadırlar. Buna rağmen bu problemleri kendi başına çözme davranışı bu dönemde daha çok görülmektedir (Can, Türkyılmaz ve Karadeniz, 2010). Problem çözmeye ilgili alanyazın araştırıldığında; etkili problem çözme becerisine sahip ergenlerin psikolojik ve fiziksel sağlıklarının daha yüksek olduğu ve bu ergenlerin daha fazla etkili başa çıkma becerisine sahip olduğu görülmektedir (Heppner, Witty ve Dixon, 2004).

Ergenlik dönemi, sadece problem çözme becerilerinin ön plana çıktığı bir süreç değildir. Bu dönemde ergenler için karar verme becerileri de en az problem çözme becerileri kadar önem kazanmaktadır (Çolakkadıoğlu, 2010). Güçray'a (1995) göre karar verme, bir ihtiyaç durumunda bu ihtiyacı karşılamak amacıyla mevcut seçeneklerden duruma en uygun olanın seçilmesidir. Birey, karar verme sürecinde belirli bir yaklaşım ile içinde bulunduğu durumu değerlendirmekte, seçenekleri ve bu seçeneklerin sonuçlarını incelemekte ve buna göre istediği seçime yönelmektedir (Ersever, 1996; akt. Öneren ve Çiftçi, 2013). Bireyin etkili kararlar verebiliyor olması, yaşamdan aldığı doyumun artmasını sağlamaktadır. Öte yandan etkili karar vermekte güçlük çeken bireylerin ise, günlük yaşamda zorluk çektikleri bilinmektedir. Bu nedenle karar verme, insan yaşamında geliştirilmesi gereken önemli becerilerden bir tanesidir. Özellikle ergenlerin içinde buldukları kimlik gelişimi süreci göz önüne alındığında, etkili karar vermenin sağlıklı bir kimlik oluşturmada kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Etkili karar veremeyen ergenler ise, ergenliğin sonunda kimlikleri ve rolleriyle ilgili ne yapacakları konusunda bunalım yaşayabilmektedirler (Mann, Harmoni ve Power, 1989; Naftel ve Driscoll, 1993).

Araştırma kapsamında ele alınan kavramlardan bir tanesi ise, akılcı olmayan inançlardır. Akılcı olmayan inançlar kavramı, 1950'lerden günümüze giderek gelişen, Bilişsel-davranışçı yaklaşımlar arasında yer alan bir kuram ve terapi olan Akılcı-Duygusal-Davranışçı Yaklaşım (REBT) içerisinde yerini almaktadır. Bu yaklaşımın öncüsü ise, Albert Ellis'tir (Gençtanırım ve Voltan-Acar, 2007). Hafif düzeydeki iletişim çatışmalarından ciddi ruhsal bozukluklara kadar uzanan güçlülere neden olan düşünme hatalarını Ellis modelinde *akılcı olmayan inançlar* olarak isimlendirmiştir (Türküm, 2003). Türkçapar'a (2011) göre ise, akılcı olmayan inançlar, kendiliğinden ortaya çıkan ve sıklıkla fark edilemeyen inançlardır.

Akılcı olan düşünceler kendini koruma, düşünme ve bunu dile getirme, iletişim kurma ve gelişmeyi içerirken; akılcı olmayan düşünceler de düşüncelerden kaçınma, onları erteleme, hataları tekrar etme, mükemmeliyetçilik ve kendini suçlamayı içermektedir. Bu bağlamda akılcı inançlar mantık, esneklik ve gerçeklik ile uyumlu iken; akılcı olmayan inançlar ise mantıksız, sabit, değişmez ve gerçeklik ile bağdaşmayan düşüncelerle yakından ilişkilidir (Hamarta, Arslan, Saygın ve Özyeşil, 2009). Dryden ve Ellis'e (1988) göre, bu akılcı olmayan düşünceler, kaygı, kızgınlık gibi sağlıklı olmayan olumsuz duygulara da neden olabilmektedir ve bu inanç ve duygular sonucunda bireyler sağlıklı olmayan davranışlarda bulunabilmektedir (akt. Kılıçarsalan ve Atıcı, 2010). Ellis'e (1973) göre; akılcı olmayan düşünceler akılcı olan düşüncelerle değiştirildiğinde ise; bireyler daha sağlıklı duygular yaşayabilmekte ve daha sağlıklı davranışlar gösterebilmektedirler. Ergenlik döneminde akılcı olmayan düşüncelerde artış görüldüğü görülmektedir. Çünkü ergenler, ufak başarısızlıkları imkansızlıklara dönüştürmeye ve akılcı olmayan şekilde düşünmeye daha çok yatkındırlar. Gelişimsel olarak da soyut düşünceler henüz gelişmeye başladığı için ergenler akılcı olmayan şekilde düşünme eğilimi taşımaktadırlar (Yıkılmaz ve Hamamcı, 2011).

Bu araştırmadaki amaç; lise öğrencilerinin problem çözme becerilerini karar verme becerileri ve akılcı olmayan inanç düzeyi açısından incelemektir. Çünkü ergenler içinde buldukları dönem nedeniyle pek çok problemle karşılaşmakta ve karşılaşılan bu problemleri yardım almaksızın kendi başlarına çözmekte güçlük çekmektedirler. Bu durum ergenlerin, problem çözme sürecine ilişkin sahip oldukları akılcı olmayan inançlardan kaynaklanıyor olabilir (Aysan ve Bozkurt, 2004). Diğer bir deyişle, ergenlerin sahip oldukları bu akılcı olmayan düşünceler, onların problem çözmeye güçlük yaşamalarına neden olmakta ve problemlerle etkin başa çıkabilmelerini olumsuz yönde etkiliyor olabilir (Kendall, 1993). Bu akılcı olmayan inançlar, ergenlerin problem çözme becerileri konusunda kendilerine ilişkin olumsuz algılara sahip olmalarına ve kendilerini yetersiz olarak görmelerine neden olmaktadır. Tümkaya ve İflazoğlu (2000) da problem çözme becerileri konusunda kendilerini olumlu algılayan ergenlerin, daha az akılcı olmayan düşüncelere sahip oldukları ve kendi benliklerini daha olumlu algıladıkları belirtmişlerdir. Karar verme becerilerinin de akılcı olmayan düşüncelerden etkilendiği söylenebilir. Karar verme becerileri düşük olan ergenlerin problem çözme konusunda da güçlükler yaşadıkları görülmüştür. Akılcı olmayan düşünce düzeyinin artması, bireyin kaygısını ve dışsal kontrol odağını arttırırken, benlik saygısını ve özyeterlik algısını azaltmaktadır. Bu nedenle akılcı olmayan düşünceler, bireylerin karar verme yeteneğine ilişkin kendine güveninin azalmasına yol açabilmektedir (Peterson, Sampson ve Reardon, 1991). Yani bireyin akılcı olmayan düşüncelere sahip olması, mantıklı karar vermesini, problemleri doğru olarak belirlemesini ve sistematik düşünmesini engellemektedir (Saunders, Peterson, Sampson ve Reardon, 2000). Bu açıdan bakıldığında; akılcı olmayan inanç düzeyi ile problem çözme becerileri arasında negatif yönde ve karar verme becerileri ile problem çözme becerileri arasında pozitif yönde bir korelasyon olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırma ile ergenlerin karar verme becerilerinin ve akılcı olmayan inançlarının problem çözme becerileriyle olan ilişkisi belirlenerek; bu konuya yönelik psiko-eğitim programlarının geliştirilmesi, öğrencilerin problem çözme

sorunlarının indirgenmeye çalışılması ve böylece psikolojik anlamda ve günlük hayatta daha sağlıklı ve problemlerini çözme konusunda daha başarılı bireyler olmaları için bir zemin oluşturulması hedeflenmektedir.

2. YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Modeli

İki ve daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını ortaya koymayı amaçlayan çalışmalar, ilişkisel tarama yaklaşımı olarak adlandırılmaktadır (Karasar, 1984). Bu araştırma, lise öğrencilerinde akılcı olmayan inanç düzeyi ve karar verme becerilerinin problem çözme becerilerini yordamadaki rolünün incelendiği ilişkisel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni problem çözme becerileri ve bağımsız değişkenleri akılcı olmayan inanç düzeyi ile karar verme becerileridir.

2.2.Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, 2016-2017 yılında İstanbul'da resmi liselerde eğitim öğretime devam eden 223 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubu, ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Çalışma grubunun demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kız	150	58.4
	Erkek	73	28.4
Sınıf	1.sınıf	42	16.3
	2.sınıf	82	31.9
	3.sınıf	43	16.7
	4.sınıf	56	21.8
TOPLAM		223	100

1017

Tablo 1'e göre, kız öğrencilerin sayısının 150 (%58,4) ve erkek öğrencilerin sayısının 73 (%28,4) olduğu görülmektedir. Bu bilgi, çalışma grubunun büyük kısmının kız öğrencilerden oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca çalışma grubunun 42'sini (%16,3) 1.sınıf, 82'sini (%31,9) 2.sınıf, 43'ünü (%16,7) 3.sınıf ve 56'sını ise (%21,8) 4.sınıf öğrencilerinin oluşturmaktadır. Çalışma grubunun yaş ortalaması 16.73'dür.

2.3.Veri Toplama Araçları

2.3.1.Problem Çözme Envanteri (PÇE): Envanter 35 maddeden oluşan ve bireylerin problem çözme beceri düzeyini anlamayı amaçlayan 6'lı Likert tipinde bir envanterdir. Maddeler olumlu ve olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. Envanter hem toplam puan vermekte hem de alt ölçeklere ilişkin puanlar vermektedir. Envanterden alınabilecek puan ranjı, 32–192 arasındadır. Envanterden alınan toplam puan yüksekliği problem çözme becerisinin düşük olduğunu, toplam puan düşüklüğü ise problem çözme becerisinin yüksek olduğunu göstermektedir (Çolakkadıoğlu, 2010).

Heppner ve Petersen tarafından 1982 yılında geliştirilen ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği 1993 yılında Şahin ve diğerleri tarafından yapılmıştır. Envanterin Türkçeye uyarlanmasıyla yapılan güvenilirlik çalışmalarında ölçeğin iç tutarlığı için hesaplanan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .88, olarak bulunmuştur. Araştırmada envanterin toplam puanın iç tutarlılık katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

2.3.2.Melbourne Karar Verme Ölçeği (MKVÖ): Ölçek, Mann ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilmiştir ve iki kısımdan oluşmaktadır. Ölçeğin ilk kısmı karar vermede öz-saygıyı ölçmektedir ve altı maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek maksimum puan 12 ve en düşük puan 0'dır. Yüksek puanlar karar vermede öz-saygının yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçeğin ikinci kısmı ise; karar verme stillerini ölçmektedir ve 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin dört alt ölçeği bulunmaktadır. Bunlar; dikkatli, erteleyici, panik ve kaçınan karar verme stilleridir. Alınan puanların yüksekliği ilgili karar verme stilinin daha fazla kullanıldığı anlamına gelmektedir. Alt ölçeklerin güvenilirlik katsayıları sırasıyla dikkatli .80, kaçınan .87, erteleyici .81 ve panik .74 olarak bulunmuştur.

Ölçek, Türkçeye Deniz (2004) tarafından çevrilmiş ve güvenilirlik geçerlik çalışmaları yapılmıştır. Testin tekrarı yöntemi ile alt ölçeklerden elde edilen güvenilirlik katsayıları $r = .68$ ile $r = .87$ arasında değişmektedir. Ölçeğin, iç tutarlılık katsayıları ise $\text{Alpha} = .65$ ile $\text{Alpha} = .80$ arasında değişmektedir. Bu çalışmada, karar verme becerileri incelenmek istendiğinden ölçeğin sadece ikinci kısmına araştırmada yer verilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık katsayıları şu şekilde bulunmuştur; dikkatli .76, kaçınan .90, erteleyici .78 ve panik .77.

2.3.3.Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği-Ergen Formu (AOİÖ-E): Ölçek, akılcı olmayan inançları ölçmek amacıyla Türküm ve arkadaşları tarafından 2003 yılında geliştirilmiştir. Ölçek, 16 maddeden oluşmaktadır ve 5'li Likert tipindedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 80, en düşük puan ise 21'dir. Ölçekten alınan puanın yükselmesi, bireylerin akılcı olmayan inanç düzeyinin de yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin yapı geçerliği, faktör analizi uygulanarak incelenmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .70 ve iki yarı-test korelasyonu .69 olarak bulunmuştur. Otomatik Düşünceler Ölçeği'nden elde edilen puanlarla korelasyon katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Hesaplanan madde-toplam korelasyon katsayıları .20-.41 arasında değişmektedir. Bulunan değerler ölçeğin güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır (Türküm, Balkaya ve Karaca, 2005). Bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .75 olarak bulunmuştur.

2.3.4.Kişisel Bilgi Formu: Bu formda örnekleme ile ilgili özellikleri saptamak amacıyla cinsiyet ve sınıf değişkenlerine yer verilmiştir.

2.4.Veri Analizi

Analizler SPSS 22.00 paketiyle gerçekleştirilmiştir. Analiz öncesi Mahalonobis uzaklıklarıyla belirlenen uç değerler ve kayıp veriler incelenmiş ve 11 öğrenciye ait veri seti analiz dışında bırakılmıştır. Analizlerde Pearson Korelasyon analizi ile Çoklu Doğrusal Regresyon analizi kullanılmıştır.

Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi öncesinde veri seti Kolmogorov Smirnov normallik testi ile test edilmiştir. Sonuçlar veri setindeki hata terimleri dağılımlarının normal olduğunu göstermiştir ($KS=.18$; $P=.06$). Daha sonra veri seti çoklu bağlantılılık açısından incelenmiştir. VIF değerlerinin 1.01 ile 1.33 ve tolerans değerlerinin ise .74 ile .98 arasında değiştiği ayrıca bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonun $-.003$ ve $.88$ arasında olduğu görülmüştür. Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk'e (2012) göre, çoklu bağlantı probleminin olmaması için VIF değerlerinin 10'dan küçük, tolerans değerlerinin .10'dan büyük olması ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonun .90'dan küçük olması gerekmektedir. Verilerin bu koşulu sağladığı ve dolayısıyla çoklu bağlantı probleminin olmadığı söylenebilir. Araştırmada uygulanan Durbin Watson Testi hata terimleri arasındaki otokorelasyonun olup olmadığını ortaya koyan bir testtir. Otokorelasyon ise hata terimlerinin birbirleriyle ilişkili olmasını ifade etmektedir. Analiz sonucunda Durbin Watson değeri 1.84 olarak bulunmuştur. Küçüksille'ye (2014) göre, Durbin Watson değerinin 1.5 ile 2.5 arasında değişmesi otokorelasyonun olmadığı anlamına gelmektedir. Bu durumda Durbin Watson değerinin

istenilen aralıkta olduğu ve veri setinin çoklu doğrusal regresyon analizi yapabilmek için gerekli koşulları sağladığı görülmektedir.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin cevapladıkları ölçeklerden ve bu ölçeklerin alt boyutlarından aldıkları puanları yansıtan betimsel istatistik bulguları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. PÇE, MKVÖ, AOİÖ-E’ye İlişkin Betimsel İstatistik Değerleri

	N	Art.Ort.	Std.Sap.	Min. ve Max.
Problem Çözme	223	123.01	26.63	86-146
Karar Verme Stilleri	223			
Panik Karar Verme	223	4.12	0.56	2-5
Erteleyici Karar Verme	223	6.52	1.31	2-8
Kaçıngan Karar Verme	223	5.84	.60	4-10
Dikkatli Karar Verme	223	8.84	1.19	7-18
Akılcı Olmayan İnançlar	223	41.41	19.99	27-70

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya 223 öğrencinin katıldığı görülmektedir. Problem Çözme Envanterinden alınan aritmetik ortalama 123.01, standart sapma 26.63 ve minimum maksimum puanlar 86 ile 146’dır. Karar Verme Stilleri Ölçeği toplam puan vermemektedir ve dört alt ölçeği bulunmaktadır. Panik karar verme stilinin ortalaması 4.12, standart sapması .56, minimum ve maksimum puanlar 2-5; erteleyici karar verme stilinin ortalaması 6.52, standart hatası 1.31, minimum ve maksimum puanları 2-8, kaçıngan karar verme stilleri aritmetik ortalaması 5.84, standart sapması .60 ve minimum maksimum puanları 4-10; dikkatli karar verme stilleri ortalaması 8.84, standart sapması 1.19 ve minimum maksimum puanları 7-18’dir. Son olarak da Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeğinden alınan aritmetik ortalama 42.41, standart sapma 19.99, minimum ve maksimum puanlar ise 27-70’dır. Genel olarak lise öğrencilerinin ölçeklerden aldıkları puanların ortalamanın biraz üstünde olduğu söylenebilir.

Araştırmada ilk olarak Pearson Korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analize ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Problem Çözme, Karar Verme ve Akılcı Olmayan İnançlar Arasındaki İlişki

		Problem Çözme Düzeyi
Karar Verme	Panik Karar Verme	-.20*
	Erteleyici Karar Verme	-.24*
	Kaçıngan Karar Verme	-.11*
	Dikkatli Karar Verme	.32*
Akılcı Olmayan İnançlar		-.88*

*p<0,05

Tablo 3’te görüldüğü gibi, problem çözme ile Karar Verme Ölçeği’nin panik karar verme stili ($r=-.20$, $p<.05$), erteleyici karar verme stili ($r=-.24$, $p<.05$), kaçıngan karar verme stili ($r=-.11$, $p<.05$) alt ölçekleri arasında anlamlı ve negatif yönde ilişkiler bulunmuştur. Aynı şekilde problem çözme ile Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği ($r=-.88$, $p<.05$) arasında da anlamlı, negatif yönlü ilişkiler mevcuttur. Fakat, problem çözme ile Karar Verme Ölçeği’nin dikkatli karar verme stili ölçeği ($r=.32$, $p<.05$) arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler vardır.

Problem çözenin karar verme ve akılcı olmayan inançlar tarafından yordanmasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Karar Verme ve Akılcı Olmayan İnançların Problem Çözme Düzeyini Yordayıcı Rollerine İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	İkili r	Kısmi r
Sabit	182.44	8.59		21.23*		
Panik Karar Verme	-1.39	1.38	-0.05	-1.01*	-.20	-.07
Erteleyici Karar Verme	-.07	.62	.01	-.12	-.24	-.01
Kaçıngan Karar Verme	-.55	1.31	-.02	-.41	-.11	-.05
Dikkatli Karar Verme	.04	.30	-.03	.13*	.32	.10
Akılcı Olmayan İnançlar	-1.22	.04	-.92	-34.30*	-.88	-.90
R=.92	R ² =.85					
F ₅₋₂₁₇ =239.77	*P<.05					

Tablo 4 incelendiğinde, uygulanan regresyon katsayılarının anlamlılığını veren t testi sonuçların göre, panik karar verme ($t=-1.01$; $p<.05$), dikkatli karar verme ($t=-.13$; $p<.05$) ve akılcı olmayan inançların ($t=-34.30$; $p<.05$) problem çözme düzeyini yordamaya katkısının anlamlı olarak bulunduğu görülmektedir. Erteleyici karar verme ($t=-.12$; $p<.05$) ve kaçıngan karar vermenin ($t=-.41$; $p<.05$) ise problem çözme düzeyini tek başlarına anlamlı olarak yordamadıkları görülmüştür. Yani erteleyici karar verme ve kaçıngan karar vermenin modele katkıları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir. Ayrıca bulgular, panik karar verme, erteleyici karar verme, kaçıngan karar verme, dikkatli karar verme ve akılcı olmayan inançların hep birlikte lise öğrencilerinin problem çözme düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir ($F_{5-217}=239.77$). Panik karar verme, erteleyici karar verme, kaçıngan karar verme, dikkatli karar verme ve akılcı olmayan inançlar hep birlikte problem çözme düzeyindeki değişimin %85'ini açıklamaktadır ($R=.92$; $R^2=.85$; $p<.001$).

β değerleri incelendiğinde, yordayıcı değişkenlerin problem çözme üzerindeki önem sırasının akılcı olmayan inançlar, panik karar verme, dikkatli karar verme, kaçıngan karar verme ve erteleyici karar verme şeklinde olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, en yüksek beta değerine sahip olan akılcı olmayan inançlar modelde görece olarak en önemli yordayıcı konumunda iken; erteleyici karar verme ise modelde en az öneme sahip olan yordayıcıdır.

Panik karar verme ile problem çözme arasındaki korelasyon -.20 olarak bulunmuştur. Fakat, diğer değişkenler sabit tutulduğunda panik karar verme ile problem çözme arasındaki korelasyon -.07'dir. Erteleyici karar verme ve problem çözme arasındaki korelasyon -.24 iken, diğer değişkenler sabit tutulduğunda korelasyon -.01'dir. Kaçıngan karar verme ile problem çözme arasındaki korelasyon -.11'dir. Diğer değişkenler sabit tutulduğunda -.05'dir. Dikkatli karar verme ile problem çözme arasındaki korelasyon .32 ve değişkenler sabit tutulduğunda .10'dur. Son olarak da, akılcı olmayan inançlar ile problem çözme arasındaki korelasyon -.88 olarak bulunmuştur ancak diğer değişkenler sabit tutulduğunda akılcı olmayan inançlar ile problem çözme düzeyi arasındaki korelasyon -.90'dır.

Çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda; problem çözme ölçeği puanları ile karar verme ve akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiyi açıklayan matematiksel regresyon eşitliği modeli aşağıda verilmiştir.

Kurulan matematiksel model;

Problem Çözme=182.44 – 1.39X Panik karar verme – .07X Erteleyici karar verme – .55X Kaçınan karar verme + .04X Dikkatli Karar Verme – 1.22X Akılcı olmayan inançlar şeklindedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin problem çözme beceri düzeylerinin karar verme ve akılcı olmayan inançlar tarafından yordama gücünün incelenmesidir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde; problem çözme ile akılcı olmayan inançlar ve karar verme becerileri ölçeğinin alt boyutları olan erteleyici karar verme, kaçınan karar verme ve panik karar verme arasında negatif ve problem çözme ile karar verme ölçeğinin alt boyutu olan dikkatli karar verme arasında pozitif yönde ilişkiler olduğu bulunmuştur. Yani, lise öğrencilerinin erteleyici, kaçınan, panik karar verme stilleri ve akılcı olmayan inançları azaldıkça ve dikkatli karar verme stili arttıkça problem çözme becerilerinin arttığı söylenebilir. Ayrıca bulgular, erteleyici, panik, dikkatli, kaçınan karar verme ve akılcı olmayan inançların hep birlikte problem çözme becerilerini anlamlı olarak yordadığını göstermiştir. Panik karar verme, dikkatli karar verme ve akılcı olmayan inançlar, problem çözme düzeyinin anlamlı bir yordayıcısıdır. Değişkenler hep birlikte problem çözümedeki değişimin %85'ini açıklamaktadır.

Literatür incelendiğinde; karar verme ve problem çözme arasında benzer ilişkilerin olduğunu gösteren araştırmalara rastlanmaktadır. D'Zurilla ve Nezu'ya (1999) göre, karar verme problem çözme sürecinin aşamalarından bir tanesidir. Bu nedenle bu iki kavramın birbirleriyle yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Heppner, Hibbel ve Neal (1982), yaptıkları araştırmada problem çözme ile karar verme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ve kendilerini problem çözme konusunda başarılı olarak değerlendiren bireylerin karar verme konusunda daha sistematik olduklarını ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Aydın, Birol ve Demir (2017), karar verme ve problem çözme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuş ve karar verme becerisinin problem çözme becerisinin %37'sini yordadığını belirtmiştir. Phillips, Paziienza, Ferrin (1984), mantıklı karar verme stilini kullanan öğrencilerin, problemleri durumlardan kaçınmadıklarını tersine problemlere daha akılcı yollarla yaklaştıklarını göstermiştir. Develioğlu da (2006), Phillips ve arkadaşlarının (1984) çalışma bulgusuna benzer olarak mantıklı karar verme stili ile problem çözme arasında pozitif yönlü ilişkiler olduğu sonucuna ulaşmıştır. Arın (2006) ise, seçenekleri dikkatle inceleyerek mantıklı kararlar veren bireylerin problem çözme konusunda da kendilerini yeterli gördüklerini belirtmiştir. Güçray (2001), problem çözme becerilerinin dikkatli karar verme stiline anlamlı katkılar sağladığını ve karar vermede kaçınma stili ile aşırı uyarılmışlık stilinin problem çözme ile negatif ilişkilere sahip olduğunu göstermiştir. Aşırı uyarılmışlık karar verme stili, panik karar verme stili olarak da kullanılmaktadır. Ayrıca karar vermeyi erteleme ve kaçınan stilin problem çözme becerilerine ilişkin yetersizlik algısını pekiştirdiği görülmüştür. Bu bulgular, araştırma sonucunda elde ettiğimiz problem çözme ve dikkatli karar verme stili arasındaki pozitif ilişkiyi ve dikkatli karar verme stilinin problem çözme yordamaya olan katkısını destekler niteliktedir. Problem çözme süreci yoğun ve dikkat gerektiren, karşılaşılan bir zorluğu analiz etmeye odaklanan sistematik bir süreçtir (Marquis ve Huston, 1992). Bu süreçte, tüm seçeneklerin dikkatli bir şekilde gözden geçirilmesinin ve iyimser bir tutumla en uygun seçeneğe karar verilmesinin problem çözme sürecini iyileştireceği düşünülmektedir. Ayrıca, karar verme sürecinin sürekli ertelenmesi, kişinin karar verme esnasında panik yaşayarak dikkatli düşünememesi, dürtüsel ve hızlı davranması ve bunun sonucunda daha kötü bir seçeneğe yönelmesi ve sorumluluğun başkasına atılarak karar verme sürecinden kaçınılması gibi davranışlar zayıf problem çözme becerilerine de işaret etmektedir (Bechara, 2005; Dijksterhuis, Bos, Nordgren ve Baaren, 2006). Mantıklı

düşünülmediği, sağlıklı sonuçlara ulaşılmadığı bir karar verme süreci problem çözmenin niteliğini düşürmektedir.

Çoklu doğrusal regresyon modeli bulguları incelendiğinde ise, panik ve dikkatli karar verme stillerinin öğrencilerin problem çözme düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcısı olduğu ve erteleyici ile kaçınan karar verme stillerinin problem çözme düzeyini yordamaya anlamlı bir katkı sağlamadığı görülmektedir. Yani karar vermenin tüm yönlerinin birlikte problem çözmeyi yordamaya katkı sağladığı fakat erteleyici ve kaçınan karar vermenin problem çözmeyi yordamaya tek başlarına katkı sağlamadıkları ifade edilebilir. Buna göre, problem çözme düzeyinin değişmesinde en önemli etkenlerin aceleci karar vermekten uzak durmak ve dikkatli bir şekilde düşünüp karar vermek olduğu söylenebilir. Bireyin bir karar durumu esnasında kendisini zaman bakışı altında hissedip aceleci davranışlar sergileyerek çabuk çözümlere ulaşmak adına aniden karar vermesi yerine (Ziegler, Rief, Werner, Mehl ve Lincoln, 2008); karar vermeden önce özenli bir şekilde bilgi araması, olası seçenekleri çıkartarak bunları dikkatlice değerlendirdikten sonra seçim yapması Güçray (2001) ve Arın'ın (2006) da belirttiği gibi problem çözme becerilerine olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Aceleci davranıp hemen çözüme ulaşmak isteyen bireyler, durum üzerinde yeterince araştırma yapıp düşünemezler. Bu da bu bireylerin daha çok hatalı kararlar almalarına ve kendilerini problem çözme konusunda yetersiz algılamalarına neden olabilir. Özellikle ergenlerin durumlar üzerine çok fazla düşünmeden ani kararlar aldıkları bilinmektedir (Çolakkadıoğlu, 2010). Bu nedenle, dikkatli karar verme becerisi, ergenler için daha fazla önem taşımaktadır. Çünkü yeterince araştırma ve değerlendirme yaparak özenli bir şekilde karar veren bireylerin daha doğru kararlar aldıkları, kendilerine dair özgüvenlerinin yüksek olduğu ve problem çözme konusunda kendilerini daha yeterli gördükleri bilinmektedir (Arın, 2006; Burnett, 1991; Heppner, Hibbel ve Neal, 1982; Mann ve diğ., 1998).

Araştırma bulguları problem çözme ve akılcı olmayan inançlar arasında negatif yönlü anlamlı ve yüksek düzeyde ilişki olduğunu ve akılcı olmayan inançların problem çözmenin tek başına anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Alanyazını, akılcı olmayan inançlar ve problem çözme arasındaki ilişki açısından incelendiğinde de benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Otomatik düşünceler, bireyin aklına ansızın gelen ve Beck'e göre bilişsel çarpıtmaları yansıtan düşüncelerdir (Beck, Freman ve Davis, 2008). Bu nedenle, otomatik düşüncelerin akılcı olmayan inançları yansıttığı söylenebilir. Literatürde, daha çok problem çözme ve otomatik düşünceler arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalara rastlanmıştır. Tümkaya ve İflazoğlu (2000), otomatik düşünceler ile problem çözme becerileri arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Yani otomatik düşüncelerdeki artış problem çözme becerilerinin zayıf olduğuna işaret etmektedir. Salman-Duramaz (2015), problem çözme becerileri ile otomatik düşünceleri arasında orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Ayrıca, otomatik düşüncelerin problem çözme becerisindeki toplam varyansın %11'ini açıkladığını göstermiştir. Tanrikulu (2002), ergenlerde olumsuz otomatik düşüncelerin ve problem çözme becerisi hakkındaki olumsuz değerlendirmelerin birlikte bulunduğunu saptamıştır. Çapri ve Gökçakan (2008), Akılcı Duygusal Davranış Terapisine dayalı grupla psikolojik danışmanın grup üyelerinin problem çözme becerisi algılarını yükseltmede etkili olduğunu belirlemiştir. Ayrıca problem çözmenin akılcı inançların yoğun olduğu kaygı durumu (Çekici, 2009), intihar girişimleri (Kıvılcım, 2011), depresyon (Demirkıran, 2017), umutsuzluk (Sarı, 2016), boyun eğici davranışlar (Kutlu, 2014), düşük öz-yeterlik algısı (Arkan, 2011) ile de negatif yönde anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Tüm bu sonuçlar bizim bulgumuzu destekler niteliktedir. Öğülmüş'e (2006) göre, problem çözmedeki en büyük engel, olumsuz yönelimdir ve bu olumsuz yönelim, olumsuz fikirleri, tutumları, ya da inançları içermektedir. Bireyin duruma *Ben yapamam, Çözmem.* şeklindeki olumsuz düşünceler yerine olumlu düşüncelerle yaklaşması gerekmektedir. Bu tür düşünceler,

bireyin problem çözme becerisinin gelişmesini olumsuz yönde etkilemekte ve bireyin kendisini problem çözme konusunda yetersiz hissetmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, akılcı olmayan inançlara sahip olan bireylerin problem çözme becerilerini sağlıklı bir şekilde kullanmaları zorlaşmaktadır. Diğer bir deyişle, akılcı olmayan inançların, bireyin çözüme ulaşma yönündeki tüm çabalarını engelleyici bir rol üstlendiği söylenebilir.

Araştırmanın bazı yönlerden eksiklikleri de bulunmaktadır. Araştırmanın örneklemini daha çok kızların oluşturduğu görülmüştür. Bu nedenle, bundan sonra yapılacak olan çalışmaların hem daha büyük bir örneklem üzerinden hem de eşit dağılıma dikkat edilerek gerçekleştirilmesinin araştırmanın kapsamını genişleteceği ve daha genellenebilir sonuçlar elde edebilmek için daha fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırmada Problem Çözme Envanterinin toplam puanından yararlanılmıştır. Sonraki araştırmalarda envanterin alt boyutlarından yararlanılmasının alana daha çok ışık tutacağı düşünülmektedir.

Elde edilen bulgulara dayanarak, psikolojik destek hizmeti sunan kişi ve kurumların problem çözme konusunda sorun yaşayan lise öğrencilerine yönelik psikolojik danışma ya da psiko-eğitim hizmeti sunarken, karar verme becerilerinin geliştirilmesine ve akılcı olmayan inançların azaltılmasına yönelik çalışmaların da eklenmesinin sürecin başarıya ulaşmasında büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Problem çözme becerisi, psikolojik dayanıklılık ve öznel iyi oluş ile de yakından ilişkili bir kavramdır. Problem çözmeyi arttıracak çalışmalara yer verilmesinin lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ve öznel iyi oluşlarını arttıracığı bilinmektedir. Ayrıca, gelecekte problem çözme üzerine yapılacak olan araştırmalar tarafından karar verme becerileri ve akılcı olmayan inançların yanı sıra bu ilişkiye eşlik edebilecek öz-yeterlik, benlik saygısı, tükenmişlik düzeyleri gibi farklı değişkenlerin de dahil edilmesinin çalışmanın niteliğini ve sonuçlarını olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, E. (2014). Problem Çözme Kuramı'nın geçerliliği üzerine bir uygulama: Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Örneği, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (2), 59-74.
- Anlık, Ş. ve Dinçer, Ç. (2005). Okul öncesi dönemde kişiler arası bilişsel problem çözme becerilerinin geliştirilmesi, *Eğitim Araştırmaları*, (20), 122-134.
- Arın, A. (2006). *Lise yöneticilerinin öğretim liderliği davranışları ile kullandıkları karar verme stratejileri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişki düzeyi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Arkan, K. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin problem çözme becerisini kazandırmaya yönelik öz-yeterlikleri ile ilköğretim öğrencilerinin problem çözme becerileri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Arslan, C. (2005). Kişilerarası çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımlarının yüklenme karmaşıklığı açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (14), 75-93
- Atıcı, M. ve Kılıçarslan, S. (2015). Çatışma çözme eğitim programının ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme davranışları üzerindeki etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 137-158.
- Aydın, E., Birol, S.Ş. ve Demir, M. (2017). Examination of the relationship between decision making levels and problem solving ability in chess players. *Multidisciplinary Academic Conference*. 720-728.

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=343faeee-ad17-46a0-98c5-5085a4afb16a%40sessionmgr120> adresinden elde edilmiştir.

- Aysan, F. ve Bozkurt, N. (2000). Bir grup üniversite Öğrencisinin Kullandığı Başa Çıkma Stratejileri ile Depresif Eğilimleri ve Olumsuz Otomatik Düşünceleri Arasındaki İlişki. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 25.
- Bayhan, P. ve Işıtan, S. (2010). Ergenlik döneminde ilişkiler: Akran ve romantik ilişkilere genel bakış. *Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(20).
- Beck, A.T., Freman, A. ve Davis, D.D. (2008). *Kişilik Bozukluklarının Bilişsel Terapisi*. T. Özakkaş (Ed.). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Bechara, A. (2005). Decision making, impulse control and loss of willpower to resist drugs: a neurocognitive perspective. *Nature Neuroscience*, 8(11), 1458.
- Bingham, L.B. (2004). Employment dispute resolution: The case for mediation. *Conflict Resolution Quarterly*. 22(2), 145-154. Doi: 10.1002/crq.96
- Burnett, P.C. (1991). Decision-making style and self-concept. *Australian Psychologist*. 26. 55-58.
- Can, R.; Türkyılmaz, M. ve Karadeniz, A. (2010). ergenlik dönemi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1-21.
- Çapri, B. ve Gökçakan, Z. (2008). Akılcı Duygusal Davranış Terapisi' ne dayalı Grupla Psikolojik Danışmanın üniversite öğrencilerinin problem çözme becerisi algısına etkisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17(1), 135-154
- Çekici, F. (2009). *Problem çözme terapisine dayalı beceri geliştirme grubunun üniversite öğrencilerinin sosyal problem çözme becerileri, öfkeyle ilgili davranış ve düşünceler ile sürekli kaygı düzeylerine etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Pegem Akademi, Ankara.
- Çolakradioğlu, O. (2010). *Çatışma kuramına dayalı olarak geliştirilen karar verme beceri eğitimi grup uygulamalarının ergenlerin karar verme stillerine etkisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çukurova.
- Çolakradioğlu, O. (2012). Ergenlerde Karar Verme Ölçeğinin ortaöğretim öğrencileri için geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 387-403.
- Demirkıran, H. (2017). *Engelli çocuğa sahip olan anneler ile engelli çocuğa sahip olmayan annelerin depresyon düzeylerinin ve problem çözme becerilerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Develioğlu, M. (2006). *Problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dijksterhuis, A., Bos, M. W., Nordgren, L. F. ve Van Baaren, R. B. (2006). On making the right choice: The deliberation-without-attention effect. *Science*, 311(5763), 1005-1007.
- Gençtanırım, D. ve Voltan-Acar, N. (2007). Akılcı-Duygusal Davranışçı Yaklaşım ve Sezen Aksu Şarkıları. *Eğitim ve Bilim*, 32(143), 27-40.

- Güçray, S.S. (1995). Karar Verme Davranışları Ölçeği'nin (KDÖ) geçerlik ve güvenirliği. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (4), 60-68.
- Güçray, S.S. (2001). *Ergenlerde Karar verme davranışlarının özsaygı ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Güneş, A. (2016). *Okul tükenmişliğinin yordanmasında psikolojik dayanıklılık ve problem çözme becerileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Hamarta, E., Arslan, C., Saygın, Y. ve Özyeşil, Z. (2009). Benlik saygısı ve akılcı olmayan inançlar bakımından üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkma yaklaşımlarının Analizi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 25-42.
- Heppner, P.P., Baumgardner, A.H. ve Jakson, J. (1985). Depression and attributional style: Are they related? *Cognitive Therapy and Research*, 9, 105-113.
- Heppner, P.P., Hibel, J., Neal, G.W., Weinstein, C.L. ve Rabinowitz, F.E. (1982). Personal problem-solving: A descriptive study of individual differences. *Journal Of Counseling Psychology*, 29(6), 580-590.
- Heppner, P.P., ve Peterson, C.H. (1982). The development and implications of a personal-problem solving inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 29, 66-75.
- Heppner, P.P., Witty, T.E. ve Dixon, W.A. (2004). Problem-solving appraisal and human adjustment: A review of 20 years of research utilizing the Problem Solving Inventory. *The Counseling Psychologist*, 32, 344-428.
- Karasar, N. (1994). *Araştırmada Rapor Hazırlama*. Ankara:Araştırma Eğitim Danışmanlık.
- Kendall, P.C. (1993). Cognitive-behavioral therapies with youth: guiding theory, current status and emerging developments, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61(2).
- Kıvılcım, R. (2011). *The explanatory relationship among self-esteem, problem solving, ways of coping, social support and suicidal ideation of patients with schizophrenia*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Koberg, D. ve Bagnal, J. (1981). *The Universal Traveler*. California: Kaufman Inc.
- Kutlu, Z.S. (2014). *Lise 9. Sınıf öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin problem çözme becerisi ve boyun eğici davranışları ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Küçükşille, E. (2014). Basit Doğrusal Regresyon: Çoklu Doğrusal Regresyon Modeli. (Ed. Kalaycı, Ş.) *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara.
- Mann, L., Harmoni, R. ve Power, C. (1989). adolescent decision-making: The development of competence. *Journal of Adolescence*, 12, 265-278.
- Mann, L., Radford, M., Burnett, P., Ford, S., Bond, M., Leung, K., Nakamura, H., Vaughan, G., ve Yang, K.S. (1998). Cross-cultural differences in self-reported decision-making style and confidence. *International Journal of Psychology*, 33, 325-335.
- Marquis, L. B., Huston, J. C. (1992). *Leadership Roles and Management Functions in Nursing, Theory and Application*. J. B. Lippincott Company, Philadelphia.

- Naftel, M.I. ve Driscoll, M. (1993). Problem solving and decision making in eighth- grade class. *Clearing House*, 66(3), 177-181.
- Öğülmüş, S. (2006). *Kişilerarası sorun çözme becerileri ve eğitimi*. Ankara: Nobel
- Öneren, M. ve Çiftçi, E.G. (2013). Impact of leadership qualities on the negotiation style: a quantitative study. *European Journal of Scientific Research*, 114(3).
- Özden, Ç. N. (2014). *Evlilik uyumu ve olumsuz otomatik düşünceler arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Peterson, G.W., Sampson, J.P. ve Reardon, R.C. (1991). *Career development and services: A cognitive approach*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Phillips, S.D., Pazenza, N.Y. ve Ferrin, H.H. (1984). Decision making styles and problem solving appraisal. *Journal of Counseling Psychology*. 31(4), 497-502.
- Piji Küçük, D. (2012). Müzik öğretmenliği anabilim dalı öğrencilerinin iletişim ve problem çözme becerileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 32, 33-54.
- Sancaktar, N. (2016). *Yeni evlenen ve uzun süredir evli olan çiftlerin evlilikte problem çözme becerisi düzeylerinin öznel iyi oluş ve evlilik doyumu düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Sarı, B. (2016). *Lise öğrencisi ergenlerde (15-19 yaş) problem çözme becerileri ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Saunders, D.E., Peterson, G.W., Sampson, J.P. ve Reardon, R.C. (2000). Relation of depression and dysfunctional career thinking to career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 56, 288-298.
- Şahin, N., Şahin, N.H. Ve Heppner, P.P. (1993). Psychometric Properties of the Problem Solving Inventory in a Group of Turkish University Students. *Cognitive Therapy and Research*. 4(17), 379-396.
- Tanrikulu, T. (2002). *Yetiştirme yurtlarında ve aile ortamında yaşayan ergenlerin bilişsel yapıları ve problem çözme becerileri açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tümkiye, S. ve İflazoğlu, A. (2000). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin otomatik düşünce ve problem çözme düzeylerinin bazı sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 143-158.
- Türkçapar, H. (2009). *Bilişsel Terapi*. Ankara: Hyb Yayıncılık.
- Türküm, A.S., Balkaya, A. ve Karaca, E. (2005). Akılcı olmayan inanç ölçeğinin lise öğrencilerine uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3(23), 77-85.
- Yıkılmaz, M ve Hamamcı, Z. (2011). Akılcı Duygusal Eğitim programının lise öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ve algılanan problem çözme becerileri üzerine Etkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 54-65.
- Ziegler, M., Rief, W., Werner, S. M., Mehl, S. ve Lincoln, T. M. (2008). Hasty decision-making in a variety of tasks: Does it contribute to the development of delusions?. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 81(3), 237-245.